

**Praktijkrapport
versterking van een
intersectorale praktijk in het
omgaan met
maatschappelijke noodzaak**

na bespreking op het MC van 15-09-08

<u>1. EERSTE PRAKTIJKRAPPORTAGE MBT MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK</u>	3
<u>2. REGIONALE INITIATIEVEN OP HET NIVEAU VAN HULPVERLENER EN VOORZIENINGEN ENERZIJD EN NETWERKEN ANDERZIJD</u>	4
2.1. INVENTARISATIE REGIONALE INITIATIEVEN	4
2.2. MARKANTE VASTSTELLINGEN	11
2.2.1. ALGEMENE VASTSTELLINGEN	11
2.2.2. VASTSTELLINGEN M.B.T. HET NIVEAU HULPVERLENER EN VOORZIENINGEN	11
2.2.3. VASTSTELLINGEN MBT NIVEAU NETWERKEN	12
<u>3. INITIATIEVEN OP HET NIVEAU VAN DE VLAAMSE OVERHEID</u>	13
3.1. INVENTARIS VAN DE INITIATIEVEN.	13
3.2. MARKANTE VASTSTELLINGEN	13
<u>4. BEVINDINGEN SECTORALE ADMINISTRATIES</u>	13
<u>5. ALGEMENE CONCLUSIE</u>	14
<u>6. BELEIDSBESLISSINGEN MANAGEMENTCOMITÉ IJH 15-09-08</u>	15
<u>7. BIJLAGEN : NOTA MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK 12-07-07 MC</u>	16

1. EERSTE PRAKTIJKRAPPORTAGE MBT MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK

De netwerken RTJ/CJ hebben de decretale opdracht om duidelijke afspraken te maken over het omgaan met maatschappelijke noodzaak. Het MC heeft op 12/02/07 een richtlijn goedgekeurd die het kader voor het maken van deze afspraken schetst. Operationele doelstelling 7 van het Vlaams beleidsplan IJH 2008-2013 voorziet in drie acties die voortvloeien uit de richtlijn. Ze refereren aan acties voorzien in het convenant 'gericht kiezen voor het samen opnemen van verantwoordelijkheid'. Een van de items in de convenant is dat de voorzieningen in de netwerken tegen 1 juli 2008 eerste afspraken terzake gemaakt hebben. Liever dan op elk van deze ontwikkelingslijnen afzonderlijk in te gaan wordt hier gerapporteerd over de drie acties die operationele doelstelling 7 in het Vlaams beleidsplan IJH voorziet.

Over de eerste actie (7.1.) is de rapportage kort en duidelijk. Sinds 01 juni 2008 is de signaallijst op het gelijknamige webadres vrij te gebruiken. Hieronder gaat het dan ook over de twee andere acties. De tekst is opgebouwd volgens dezelfde items van de richtlijn en combineert beide acties:

- (7.2.) de evaluatie van het gebruik van de signaallijst en het effect op de hulpverlening;
- (7.3.) de netwerken maken afspraken over hoe ze omgaan met maatschappelijk noodzakelijk geachte hulp op basis van de richtlijn en rapporteren daarover ten aanzien van het Managementcomité IJH.

2. REGIONALE INITIATIEVEN OP HET NIVEAU VAN HULPVERLENER EN VOORZIENINGEN ENERZIJD EN NETWERKEN ANDERZIJD

2.1. Inventarisatie regionale initiatieven

Acties	Acties niveau Regionale stuurgroep (provinciale werkgroep Maatschappelijk Noodzaak)	Acties niveau Netwerkstuurgroep	Acties niveau Praktijkoverleg/Casusoverleg
1. Niveau hulpverleners en voorzieningen: - ontwikkelen en stimuleren van gebruik van instrumenten om verontrusting te objectiveren, vb. signaallijst verontrustende opvoedingssituaties (signaallijst VOS)	<ul style="list-style-type: none">➤ <i>plannen</i> infomoment signaallijst VOS (O-VL)➤ <i>beslissing</i> regionale stuurgroep om in mei en juni drie vormingsdagen (één dag per twee netwerken RTJ) te organiseren om het gebruik van de signaallijst vos te stimuleren. Hierbij werd een training 'confronterende gesprekken' aangeboden (A)➤ <i>introductie</i> thema MN regionale stuurgroep (04/08) + organiseren workshop gebruik signaallijst VOS + bespreking actieplan omgaan	<ul style="list-style-type: none">➤ <i>bespreking</i> signaallijst VOS (O-VL)➤ signaallijst VO <i>bekendmaken</i> via communicatiedagen per netwerk. (W-VL)➤ Eerst kennismaken, werken en intern binnen de voorzieningen ruimte maken voor het hanteren van de signaallijst verontrustende opvoedingssituaties (L)➤ Afspraken maken rond de implementatie en het gemeenschappelijke gebruik van de signaallijst verontrustende opvoedingssituaties (L)	<ul style="list-style-type: none">➤ signaallijst VOS <i>bekendmaken</i> en gebruik ervan stimuleren via de regionale overlegplatforms kindermishandeling (W-VL)

	<p>met verontrustende situaties + goedkeuring tekst cliëntoverleg (Br)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>introduce</i> signaallijst VOS op twee studievoormiddagen (9/5 en 30/5) (VI-Br) ➤ <i>organiseren</i> van een vorming over het voeren van confronterende gesprekken bij vermoeden van VOS in samenwerking met VK (VI-Br) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Opzet vorming risico-inschatting, voorbereid door het VK, een CAW en het CKG. (waar?) 	
<ul style="list-style-type: none"> - coaching, casusbespreking, handelingsplanning, teamwerking, ... 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ regionale stuurgroep beslist om cliëntoverleg met een onafhankelijke voorzitter te verbinden aan een bestaand provinciaal project 'complexe problematieken' i.s.m. kinderpsychiatrie. (A) ➤ uitwerken ethisch-deontologisch kader voor informatie-uitwisseling tussen hulpverleners m.b.t. verontrustende situaties (O-VL) 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ mogelijkheid aanvraag hulpverleneroverleg MN in crisisnetwerken Antwerpen, Mechelen–Rupel (A) andere regio's werken aan de voorbereiding. ➤ Praktijkoverleg Genk bespreekt dossiers waarin met de signaallijst is gewerkt. (L)

<p>2. Niveau netwerken</p> <p>- transparante communicatie voeren over het beschikbare en inzetbare aanbod m.b.t. maatschappelijke noodzaak naar hulpverleners en signaaldetectoren</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ verder inventariseren van bestaande overlegplatforms (casusniveau) waar moeilijke dossiers behandeld worden (O-VI) ➤ overlegronde met VK en CBJ in het kader van inhoudelijke afstemming rond maatschappelijke noodzaak Dit overleg zal nadien uitgebreid worden naar andere partners uit het netwerk (CAW, CLB, ...). Er komt een terugkoppeling op de netwerkstuurgroep. (Brussel). ➤ Concretiseren van acties (sept.) in verband met MN op netwerkniveau (VI-Br) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Actieplan verontrustende situaties netwerkstuurgroep CJ Antwerpen wordt opgemaakt op basis van een uitgebreide bevraging bij de netwerkpartners(A) ➤ Vraag aan de werkgroepen toegang om een doorverwijsprocedure naar CBJ uit te werken (O-VL) ➤ ontwikkeling doorverwijsformulier m.b.t. de probleemgebonden diensten (O-VL) ➤ Actieplan in verband met verontrustende situaties bespreken (sept) (VI-Br) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ praktijkoverleg visie MN tussen VK Antwerpen en Crisishulp aan Huis (CJ Antwerpen) (A) ➤ DEG- overlegronde tussen de diensten “algemene toegang” en de probleemgebonden diensten (o.a. VK en CBJ) (O-VL) ➤ regio Waas en Dender: gestart met voorbereiding overleg partners m.b.t. concretisering thema MN (O-VL) ➤ uitwerking stappenplan bij doorverwijzing naar CBJ (O-VL)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ de intersectorale dialoog voeren over het omgaan met verontrustende situaties om tot een gezamenlijke visie en strategie te komen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ voorstellingsronde voorzieningen uit verschillende sectoren (O-VL) ➤ cliënttoets realiseren: reflectiegroep ouders behandelt thema MN om cliëntperspectief op dit thema te expliciteren en te agenderen op de RS en/of op de 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ planning overleg met RWO inzake kindermishandeling (O-VL) ➤ structurele knelpunten bespreken uit de Regionale Overlegplatforms Kindermishandeling om te komen tot een meer gezamenlijke visie en strategie (W-VL) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Regionale Overlegplatforms Kindermishandeling een methodiek aanreiken om structurele knelpunten naar boven te halen uit de besproken casussen (W-VL) ➤ CO-platform CJ-meldpunt: praktijkwerkers meldpunt & interventie

netwerkstuurgroepen (W-VL)

- de reflectiegroepen ouders en minderjarigen bespreken het thema VOS en doet dit in dialoog met de prov. Werkgoep MN.

- structurele knelpunten bespreken die naar voor komen uit het toekomstige cliëntoverleg met externe voorzitter, voor zover die verband houden met het thema MN (W-VL)
- structurele knelpunten m.b.t. maatschappelijke noodzaak halen uit andere werkzaamheden in de regio (netwerkstuurgroepen, RS, werkgroepen, communicatiedagen) (W-VL)
- contacten onderhouden met bestaande vormen van casusoverleg als informatiebron over maatschappelijke noodzaak. (W-VL)
- Netwerk RTJ Kempen. Een nota over aanklappend werken en verontrustende situaties werd besproken op de netwerkstuurgroep; Deze nota werd gemaakt na een bevraging bij alle partners; (A)
- Netwerk CJ Antwerpen nota over verontrustende situaties werd besproken op de netwerkstuurgroep; Deze nota werd gemaakt na een bevraging bij alle partners; (A)

bespreken maandelijks voorbij aankomende aanvragen ook vanuit perspectief vrijwilligheid – noodzaak (P)O als instrument om structurele knelpunten in verband met VO te verzamelen, analyseren en te signaleren (VI-Br)

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Eerste resultaten van deze bevraging bij netwerk RTJ en CJ: nood aan uitwisseling van stappenplannen en praktijk in de netwerken + nood aan training rond confronterende gesprekken bij hulpverleners (A). ➤ Samenwerkingsafspraken tussen CJ en gedwongen hulp (gemaakt bij start CJ-hulpprogramma) wordt door NS CJ bewaakt via opvolging signalen uit praktijkoverleg CJ-meldpunt (L) ➤ insourcen van PPO als structuur om structurele knelpunten ivm VO te analyseren (VI Br) 	
<p>- voorzieningen in de regio een overzicht bieden van bestaande samenwerkingsverbanden tussen voorzieningen en evt. tussen voorzieningen en justitie</p>	<p>➤ voorstellingsronde door voorzieningen uit de verschillende sectoren (O-VL)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Voorstelling en bespreking van bestaande stappenplannen en procedures in de voorzieningen in het netwerk Kempen;(A) ➤ Samenwerkingsprotocol tussen meldpunt crisishulp en het jeugdparket in de netwerken CJ Antwerpen en Mechelen-Rupel (A) 	

<p>- ondersteunen van de partners in de regio via deskundigheidsbevordering (informatie, vorming en opleiding)</p>		<ul style="list-style-type: none"> ➤ vormingsdag rond inschatting risico's (Br) ➤ op vraag van voorzieningen kan aanbod m.b.t. supervisie en vorming ontw. worden (Br) ➤ op vraag van voorzieningen kan aanbod supervisie en vorming MN ontwikkeld worden (O-VL) ➤ Regioteam adviseert het opzetten van intersectorale trainingen door VK met ondersteuning van IJH. (A) 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ evalueren of gemaakte afspraken uitvoerbaar zijn 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ reflectiegroepen worden op de hoogte gebracht van de stand van zaken (acties, weerhouden voorstellen) van de werkgroep MN (OVL) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ evalueren samenwerkingsprotocol tussen het meldpunt en de crisisnetwerken Antwerpen en Mechelen - Rupel (A) 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ inzicht bieden in de feitelijke situatie en de knelpunten in de regio m.b.t. de overgang naar gerechtelijke hulp 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ overgang naar gerecht. jeugdhulp: nagaan zinvolheid van overleg tussen de BC's en sectoren IJH (O-VL) 		

➤ de dialoog aangaan met justitiële partners	➤ IJH Antwerpen maakt deel uit van de stuurgroep van het pilootproject 'protocol van moed' in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. ➤ IJH Antwerpen volgt de arrondissementale vergaderingen op over Intrafamiliaal Geweld tussen hulpverlening en justitie.	➤ Het netwerk RTJ is vertegenwoordigd binnen de arrondissementale raad Kindermishandeling (gerechtelijk arr. Gent) (O-VL) ➤ Het netwerk CJ gaat vertegenwoordiging na binnen de arrondissementale raad kindermishandeling (O-VL) ➤ Crisisnetwerk Antwerpen heeft een samenwerkingsovereenkomst met de sociale dienst bij de jeugdrechtbank o.m. over de crisismeldingen door jeugdrechters. (A)	➤ overleg buitengerechtelijke en gerechtelijk diensten in kader van crisisnetwerk (O-VL) ➤ praktijkoverleg Jeugdparket en CBJ in crisisnetwerk Mechelen - Rupel (A)

2.2. Markante vaststellingen

2.2.1. Algemene vaststellingen

- Met uitzondering van de introductie van de signaallijst zijn er niet in alle regio's op alle niveaus van de richtlijn acties ondernomen.
- Bovenstaande inventaris toont zeer diverse acties met een beperkt zicht op de precieze aard van de actie, op de output of de mogelijke effecten ervan.
- De evaluatie van de gemaakte afspraken is een algemene opdracht. In één enkele regio gebeurt de evaluatie van de uitvoerbaarheid van de afspraken vanuit opvolging praktijkoverleg (dit in het functionerende crisisnetwerk). De output van de gemaakte afspraken noch van de ondernomen acties is op heden ter beschikking.
- De ontwikkelingen in het kader van de intersectorale toegangspoort, in het bijzonder het oprichten van een Adviesbureau Jeugdhulp, zijn van groot belang voor de verdere ontplooiing van dit thema binnen IJH. Vaak staan hulpverleners en diensten weigerachtig tegenover het maken van afspraken inzake MN omdat ze veronderstellen dat de installatie van de intersectorale toegangspoort op het terrein verschuivingen van opdrachten en verhoudingen met zich zal meebrengen.
- Maatschappelijke noodzaak moet beschouwd worden als een dimensie van hulpverlening die in alle individuele situaties van hulpverlening aanwezig kan zijn, zowel in de rechtstreeks toegankelijke als in de niet rechtstreeks toegankelijke hulpverlening. Dit zorgt er dan ook voor dat het thema bij veel besprekingen en acties van de IJH partners om de hoek komt kijken. Veelal worden die acties en besprekingen door het thema Maatschappelijke Noodzaak beïnvloed zonder dat kan gesteld worden dat het er dan exclusief over gaat. Over de invloed van deze dimensie van de jeugdhulpverlening op allerlei gemaakte afspraken en acties in IJH vind je niet altijd sporen terug in dit overzicht.
- Net omdat maatschappelijke noodzaak in alle individuele situaties van hulpverlening aanwezig kan zijn, is de verantwoordelijkheid van elke hulpverlener om hiermee om te gaan zo cruciaal. De richtlijn wijst daar ook op, maar in meerdere regio's heeft dit als effect dat er gezocht wordt naar mogelijkheden op het vlak van deskundigheidsbevordering van hulpverleners in het voeren van confronterende gesprekken.

2.2.2. Vaststellingen m.b.t. het niveau hulpverleners en voorzieningen

2.2.2.1. Ontwikkelen en stimuleren van het gebruik van instrumenten om verontrusting te objectiveren

- Alle regio's organiseren infomomenten om de signaallijst bekend te maken. Deze acties worden op verschillende niveaus in de regio's genomen. Op het eerste zicht wordt het instrument goed onthaald.

- In een regio wordt de ingebruikname van de signaallijst binnen de voorzieningen op het niveau van de hulpverleners expliciet opgevolgd.
- De evaluatie van (het gebruik van) de signaallijst gebeurt in de netwerken en rechtstreeks via feedback door de individuele gebruiker via de website. Deze gegevens worden aan het eind van het jaar 2008 samengebracht en voorgelegd aan de Regionale stuurgroepen en aan het Managementcomité IJH.

2.2.2.2. Coaching, casusbespreking, handelingsplanning, teamwerking.

- In een regio wordt een ethisch-deontologisch kader uitgewerkt voor informatie-uitwisseling tussen hulpverleners m.b.t. verontrustende situaties.
- In een aantal regio's wordt toegewerkt naar afspraken m.b.t. cliënt- en/of hulpverleneroverleg in het kader van Maatschappelijke Noodzaak.

2.2.3. Vaststellingen mbt niveau netwerken

2.2.3.1. Transparantie van het aanbod m.b.t. maatschappelijke noodzaak.

- In meerdere regio's worden allerlei initiatieven genomen om de transparantie op het terrein te vergroten.
- In sommige regio's worden specifieke methodieken ontwikkeld om de communicatie tussen de betrokken diensten te verbeteren.

2.2.3.2. Intersectorale dialoog over het omgaan met verontrustende situaties in functie van gezamenlijke visie en strategie.

- In verschillende regio's wordt de dialoog tussen de voorzieningen over maatschappelijke noodzaak als begrip en praktijk opgestart. Vanuit verschillende platforms (Raden voor kindermishandeling, Regionale Overlegplatforms Kindermishandeling, cliëntoverleg, alle niveaus van overleg binnen IJH.) worden structurele knelpunten op de netwerktafels besproken.
- In een regio is een synthesesnota hierover in de maak.

2.2.3.3. Regionale overzichten bieden van bestaande samenwerking tussen voorzieningen onderling en voorzieningen en justitie

- In twee regio's werd een inventaris gemaakt van de sectoraal geldende procedures en afspraken mbt maatschappelijke noodzaak. Deze inventaris diende als wederzijdse kennismaking van de voorzieningen ten opzichte van elkaar over de praktijk van omgaan met en handelen ingeval van maatschappelijke noodzaak

2.2.3.4. Ondersteuning van partners via deskundigheidsbevordering.

- In een regio kan op vraag van voorzieningen een aanbod m.b.t. supervisie en/of vorming ontwikkeld worden
- In een andere regio wordt een vormingsdag rond de inschatting van de risico's georganiseerd.
- In een regio wordt uitdrukkelijk gevraagd naar intersectorale training mbt het omgaan met verontrusting, confronterende gesprekstechnieken, e.d.

2.2.3.5. Regionale knelpunten mbt de overgang van buitengerechtelijke naar gerechtelijke jeugdhulp.

2.2.3.6. Regionale dialoog met justitiële partners.

- In meerdere regio's werden contacten gelegd tussen de netwerken IJH en de arrondissementele raden voor kindermishandeling.
- In een regio worden directe (experimentele) contacten gelegd tussen de jeugdrechters en de crisishulpprogramma's.
- In een regio is er rechtstreeks overleg tussen alle partners justitie en de netwerken CJ. In een regio werd een samenwerkingsprotocol tussen het meldpunt crisis en het jeugdparquet gemaakt.

3. INITIATIEVEN OP HET NIVEAU VAN DE VLAAMSE OVERHEID

3.1. Inventaris van de initiatieven.

- Totnogtoe werden er op het Vlaamse niveau door het BOT geen initiatieven ter zake genomen. Dit heeft vooral te maken met de ontwikkelingen in het kader van de intersectorale toegangspoort. De verdere ontplooiing van de intersectorale toegangspoort zal ongetwijfeld nopen tot Vlaamse initiatieven.
- Het BOT heeft meegewerkt aan de ontwikkeling van de signaallijst en zal tevens instaan voor de rapportage over de introductie en het gebruik ervan.

3.2. Markante vaststellingen

- De dialoog en afstemming op het Vlaamse niveau is nog niet aangevat.

4. BEVINDINGEN SECTORALE ADMINISTRATIES

5. ALGEMENE CONCLUSIE

- Met uitzondering van de Signaallijst verontrustende opvoedingssituaties verloopt de uitwerking van de richtlijn Maatschappelijke Noodzaak in de regio's op een heel diverse manier. Vermoedelijk liggen volgende elementen hiervan aan de basis: de ontwikkelingen mbt de intersectorale toegangspoort, het feit dat 'maatschappelijke noodzaak' een dimensie is van elke concrete hulpverlening en de brede interpretatiemogelijkheid van de richtlijn zelf.
- De ondersteuning van hulpverleners in de netwerken is een wezenlijk onderdeel van de implementatie van de richtlijn. Het is evenwel niet zo duidelijk welke ondersteuning hierbij het meest aangewezen is.
- Peilen naar de uitvoerbaarheid en naar de effectiviteit van de voorgestelde acties in de netwerken is nog niet mogelijk maar is wenselijk ten einde de implementatie van de richtlijn MN te ondersteunen en bij te sturen.
- De ontwikkelingen mbt de intersectorale toegangspoort en dan vooral het luik maatschappelijke noodzaak zijn van groot belang voor de implementatie van de richtlijn maatschappelijke noodzaak en het maken van afspraken over dit thema in de netwerken. De opdrachten van en de wijze waarop een Adviesbureau Jeugdhulp enerzijds en de opdracht van de Vertrouwenscentra Kindermishandeling anderzijds worden uitgewerkt zijn bepalend voor het maken van afspraken in de netwerken.

6. BELEIDSBESLISSINGEN MANAGEMENTCOMITÉ IJH 15-09-08

Het Managementcomité neemt kennis van het rapport en beslist, op basis van de conclusies ervan, het volgende:

- a) het Managementcomité vraagt aan het BOT, aan de Beleidsmedewerkers en aan de regionale stafmedewerkers om **een meer vergelijkende beschrijving** van de ondernomen acties op elk onderdeel van de richtlijn op te maken. **Een inhoudelijke vergelijking van de acties** op alle niveaus van de richtlijn moet toelaten om beproefde methodieken voor de realisatie van de doelstellingen gezamenlijk te ontwikkelen en tussen de regio's uit te wisselen. **Een meer gelijklopende implementatie van de richtlijn** Maatschappelijke Noodzaak in Vlaanderen is immers absoluut nodig
- b) het Managementcomité vraagt aan het BOT, aan de Beleidsmedewerkers en aan de regionale stafmedewerkers om, zoals voorzien, interregionaal te rapporteren over **de signaallijst verontrustende opvoedingssituaties**;
- c) het Managementcomité vraagt aan het BOT en aan de Beleidsmedewerkers om na te gaan welke **ondersteunende vorming en/of training** in dit kader aan hulpaanbieders zou kunnen worden aangeboden; daarbij moet rekening worden gehouden met (afstemming op) sectorale initiatieven en moet de manifeste meerwaarde van elke actie in het licht van de tijdsinvestering van de hulpverleners bewaakt worden;
- d) het Managementcomité vraagt om bij de volgende rapportage aandacht te hebben voor de uitvoerbaarheid van acties op basis van de richtlijn Maatschappelijke Noodzaak, maar ook voor de effecten ervan in de netwerken;
- e) het Managementcomité vraagt aan het BOT om de ontwikkelingen met betrekking tot de intersectorale toegangspoort op de voet te volgen en tijdig met de betrokken sectorale administraties in overleg te gaan in functie van een Vlaamse ondersteuning van de opdrachten vervat in de richtlijn Maatschappelijke Noodzaak. Meer in het bijzonder is afstemming tussen en duidelijkheid over het optreden van **het Adviesbureau Jeugdhulp en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling** belangrijk voor het maken van concrete samenwerkingsafspraken in de netwerken;
- f) het Managementcomité vraagt aan het BOT, de Beleidsmedewerkers, de regionale stafmedewerkers en de hulpaanbieders in de netwerken om **een nieuw praktijkrapport voor te bereiden tegen het Managementcomité van 14 september 2009**;
- g) het Managementcomité vraagt aan de voorzitter om dit rapport samen met de genomen beslissingen, via de voorzitters van de Regionale Stuurgroepen IJH ter verspreiding aan de regio's over te maken.

Het Managementcomité dankt in deze context de regio's Integrale Jeugdhulp voor de aangeleverde informatie. Het Managementcomité spreekt zijn waardering uit voor de betrokkenheid en het engagement die daaruit spreken.

7. BIJLAGEN : NOTA MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK 12-07-07 MC

2. DOEL VAN DE NOTA

De netwerken rechtstreeks toegankelijk jeugdhulp (RTJ) en crisisjeugdhulp (CJ) hebben de opdracht duidelijke afspraken te maken over het omgaan met maatschappelijke noodzaak.¹ Deze nota levert een kader aan om deze opdracht waar te maken.

De vraag van Minister Vervotte aan de netwerken om concrete afspraken te maken in situaties van kindermishandeling past in deze opdracht.

Punt 1 van de nota verduidelijkt het begrip maatschappelijke noodzaak.

Punt 2 beschrijft wie welke verantwoordelijkheid heeft in het omgaan met situaties waarin jeugdhulp maatschappelijk noodzakelijk wordt geacht en hoe deze verantwoordelijkheden zich onderling verhouden. Het beschrijft de acties die kunnen ondernomen worden en de randvoorwaarden die ervoor moeten zorgen dat elke actor zijn verantwoordelijkheid kan nemen. Dat gebeurt op drie niveaus: dat van de hulpverleners en voorzieningen, dat van de netwerken en dat van de Vlaamse overheid.

In punt 3 van de nota vindt u relevante achtergrondinformatie rond het thema maatschappelijke noodzaak.

3. HET BEGRIP 'MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK'

3.1 Aanknopingspunten in het rapport gerechtelijke jeugdhulp

Het begrip 'maatschappelijke noodzaak' is nergens juridisch gedefinieerd. In het rapport gerechtelijke jeugdhulp² vinden we volgende omschrijving: omgaan met maatschappelijke noodzaak is omgaan met en handelen in verontrustende situaties of contexten.

¹ BVR 09-12-2005, art. 14, 3° en art. 16, 4°

² Op 28 oktober 2005 nam de Vlaamse Regering akte van het Rapport Gerechtelijke Jeugdhulp. Op 8 november 2005 werd het rapport door Minister Vervotte, in naam van de Vlaamse Regering, ingediend bij het Vlaams Parlement. Het rapport gerechtelijke jeugdhulp is een eerste aanzet om vernieuwing te brengen in de organisatie van de gerechtelijke jeugdhulp. Het rapport is het resultaat van een uitgebreide bevraging van en debat met de meest relevante actoren, zoals ook bepaald in het kaderdecreet integrale jeugdhulp.

In nagenoeg alle sectoren van integrale jeugdhulp is er expertise op het vlak van de inschatting, de beoordeling en de opvolging van maatschappelijke noodzaak. Op termijn zal via de modulering duidelijk worden wie precies over welke expertise beschikt m.b.t. respectievelijk de inschatting, beoordeling en opvolging van maatschappelijke noodzaak.

De Centra voor Leerlingenbegeleiding, de Comités Bijzondere Jeugdzorg, Kind en Gezin en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling hebben momenteel een expliciet gelegitimeerde opdracht in situaties van verontrusting en daardoor een mandaat om specifiek vanuit die invalshoek te handelen.

Er zijn tussen hulpverleners en tussen sectoren verschillende interpretaties over wat niet meer maatschappelijk aanvaardbaar is. Het rapport gerechtelijke jeugdhulp stelt dat het belangrijk is om deze interpretaties intersectoraal te bespreken en te toetsen. Zo verbreden we de expertise over de sectoren heen en creëren we een gemeenschappelijke taal.

3.2 Het belang van een interactionistische benadering

Een interactionistische benadering van maatschappelijke noodzaak houdt in dat er aandacht is voor de wisselwerking tussen de verschillende perspectieven op een (vermeende) verontrustende situatie.

In wat volgt illustreren we het belang daarvan door situaties van (vermeende) verontrusting te duiden. We geven ook aan hoe het perspectief van bvb. een waarnemer, een hulpverlener of een direct betrokkene de perceptie ervan bepaalt.

Wanneer is er sprake van verontrusting?

Wanneer iemand op een bepaald moment de nood aanvoelt of de verwachting formuleert dat jeugdhulp noodzakelijk is voor een bepaalde minderjarige en/of zijn gezinscontext, dan kan dit berusten op een *bezorgdheid*, een *vermoeden* of op een *vaststelling* van een maatschappelijk onaanvaardbare situatie.

Verontrustende situaties zijn situaties die als dusdanig door een hulpverlener, ... als verontrustend ingeschat worden omdat ze:

- de ontwikkelingskansen van een minderjarige bedreigen (de provisie-, protectie-, of participatierechten van de minderjarige worden geschonden);
- de (psychische, fysieke of seksuele) integriteit van een minderjarige of van één of meer gezinsleden aantasten;
- 'storend' werken voor de buurt of de ruimere leefomgeving (cfr. drugproblematiek, prostitutie);
- ...
- een combinatie van deze perspectieven omvatten.

Voorbeelden van verontrustende situaties zijn:

- een minderjarige die wegloopt van huis;
- gezinsgeweld (vermoede of vastgestelde kindermishandeling, partnergeweld, oudermishandeling);
- geweld op een minderjarige of geweld gepleegd door een minderjarige (bijvoorbeeld seksueel delinquent gedrag, pesten op school);
- hardnekkige spijsbelpromatiek;
- jeugdprostitutie;
- dreiging van zelfmoord bij een minderjarige;
- drugmisbruik door een ouder of door een minderjarige zelf;
- ouders die niet optreden wanneer bij een minderjarige een ontwikkelingspsychologische achterstand dreigt;

- ernstige psychiatrische problematiek bij een ouder;
- het aantreffen van een niet begeleide minderjarige vreemdeling, een minderjarige die slachtoffer is van mensenhandel, een minderjarige die leeft in een thuisloze situatie;
- jonge ouder(s) die geconfronteerd worden met een veelheid van obstakels zoals huisvesting, laag inkomen, ...;
- temperamentvolle baby's of baby's met risicofactoren waarbij de ouders niet goed weten hoe ermee om te gaan;
- kinderen die opgroeien in een opvoedingscontext met weinig stimulatie en ontwikkelingskansen,
- ...

Diegene die een 'verontrustende situatie' waarneemt, kan dit toeschrijven aan:

- de opvoeding van de minderjarige;
- persoonlijkheids- of gedragskenmerken van de minderjarige zelf;
- somatische oorzaken;
- de uitbuiting van minderjarigen door volwassenen (cfr. mensenhandel, prostitutie);
- de ouders en/of de minderjarige die er niet in slagen om het brede netwerk aan dienstverlening te bereiken of op te sporen;
- het falen van (lopende) hulpverlening;
- ...
- een combinatie van deze factoren;
- een wisselwerking tussen deze factoren.

De wisselwerking tussen perspectieven op verontrusting

Wanneer iemand een bepaalde situatie als verontrustend waarneemt, kan dit overeenkomen met de visie van de betrokkene(n) of de met de visie van de gecontacteerde hulpverlener.

Er kan evenwel ook een verschil zijn in interpretatie of aanvoelen van een verontrustende situatie:

- zo kan een hulpverlener/een waarnemer een bepaalde situatie toeschrijven aan een problematisch opvoedingsgebeuren terwijl een betrokkene ze wijt aan een falende hulpverlening.
- iemand vindt hulp noodzakelijk, maar de direct betrokkene(n) acht(en) een hulpverlenende tussenkomst niet nodig.

Daarnaast kan er ook een verschil in waarneming zijn binnen het cliëntsysteem zelf; iemand kan hulp noodzakelijk achten terwijl de betrokkene(n) dat niet zo zien:

- een minderjarige wil hulp maar de ouders weigeren elke tussenkomst;
- een ouder vraagt hulp voor zijn kind dat aan de drugs zit, maar de betrokken minderjarige weigert elke mogelijke interventie.

In deze contexten is er sprake van een belangenconflict.

3.3 Hulpverlening bij verontrustende situaties

Hulpverleners worden geconfronteerd met verontrustende situaties. Ze bewegen zich in een werkcontext waarin diverse factoren en visies spelen.

Ze ervaren verschillende spanningsvelden:

- (1) het spanningsveld tussen het zelfbeschikkingsrecht van de cliënt / het cliëntstelsel en het interventierecht;
Een hulpverlener beweegt zich tussen zijn overtuiging dat cliënten zelf hun leven bepalen en daarin keuzes maken én de plicht om verantwoordelijkheid te nemen voor deze cliënten in bedreigende situaties.
- (2) het spanningsveld tussen het recht op jeugdhulp en het recht of de plicht om te interveniëren;
Een hulpverlener wordt geconfronteerd met een jongere met drugsproblemen die hij toeschrijft aan een moeilijke thuissituatie. Zijn ouders willen onder geen beding ondersteuning bij de opvoeding; ze eisen dat hun kind opgenomen wordt en willen verder van geen hulpverlening weten.
- (3) het spanningsveld tussen recht op jeugdhulp en wachtlijsten;
Een hulpverlener is samen met het cliëntstelsel overtuigd van het belang van bepaalde hulp in een moeilijke opvoedingssituatie, maar de hulp is niet meteen beschikbaar.
- (4) het spanningsveld tussen ouderlijk gezag en beroepsgeheim;
Een hulpverlener begeleidt een minderjarige en krijgt informatie in deze vertrouwelijke relatie waarvan ouders niet op de hoogte zijn. Als de ouders op de hoogte zouden zijn, komt de moeizaam opgebouwde positief lopende hulpverlening zeker voor de minderjarige in een erg negatieve spiraal.
- (5) het spanningsveld tussen ouderlijk gezag en handelingsbekwaamheid van de minderjarige;
Een hulpverlener is ervan overtuigd dat hij de positie van ouders moet erkennen, daarnaast gelooft hij sterk in de bekwaamheid van de jongere maar er is een verschil van mening tussen ouders en de jongere over welke hulp de beste is.
- of een combinatie van deze spanningsvelden

Binnen deze spanningsvelden kan een hulpverlener het noodzakelijk achten dat hulp wordt verleend:

- zonder dat een hulpvraag wordt gesteld door (een deel van) het cliëntstelsel;
In dergelijke situaties treedt de hulpverlener aanklampend op. Hij zoekt cliënten op en biedt actief hulp aan. Achterliggend idee hierbij is dat sommige doelgroepen zoals thuislozen, drugverslaafden, hardnekkige spijbelaars niet (altijd) zelf de eerste stap zetten. Deze context confronteert de hulpverleners met de spanningsvelden (1) en (2).
- zonder akkoord van de minderjarige en/of zonder akkoord van de ouders;
In dergelijke situaties treedt de hulpverlener onderhandelend op. Hij heeft als doel een proces aan te gaan om de hulp aanvaardbaar te maken voor het cliëntstelsel. Wanneer een hulpverlener inschat dat de veiligheid van een minderjarige toch in het gedrang komt, kan hij zich wenden tot het parket, (vordering jeugdrechtbank). Via een maatregel van de jeugdrechter kan hulp opgelegd worden. Wanneer een hulpverlener meent dat een minderjarige een gevaar vormt voor zichzelf kan hij via de jeugdrechter een gedwongen opname bewerkstelligen. Deze context confronteert de hulpverleners met de spanningsvelden (1),(2),(4) en (5).

- zonder dat hulp voorhanden is;
*Het gaat hier over de onmacht van de hulpverlener in geval de noodzakelijke hulp niet of onvoldoende beschikbaar is.
Een gezin is, samen met een hulpverlener bvb. overtuigd van het belang en het dringend karakter van een thuisbegeleiding, maar er is een wachttijd van 18 maanden.
In deze context is het recht op jeugdhulp een referentiekader om op voorzieningen-, netwerk-, regio- en overheidsniveau de discussie te voeren over welk aanbod er voor welke cliënten georganiseerd moet worden en welk pedagogisch engagement nodig is om het recht op jeugdhulp te realiseren. Deze context confronteert de hulpverleners met spanningsveld (3).*

Het concrete traject dat een cliënt/cliëntensysteem uiteindelijk zal doorlopen in een verontrustende situatie is niet absoluut vast te leggen want het is afhankelijk van een aantal factoren, met name:

- het optreden van de hulpverlener in kwestie;
In welke mate is er ruimte om samen met de betrokkenen na te denken over de concrete situatie en samen te zoeken naar een adequate handelwijze? Een participatieve hulpverlening dus, waarin de hulpverlener nadenkt over de betekenis van het eigen aanbod en de eigen (non)- interventie voor de betrokken hulpvrager(s). Welk concreet traject gevolgd wordt, hangt in sterke mate af van de deskundigheid van de hulpverlener om in dialoog te gaan met cliënten en andere diensten, en van het engagement om aanklampend te handelen.
- de mate waarin de veiligheid van de minderjarige gegarandeerd is;
- de urgentiegraad waarmee een bepaald probleem zich stelt.
- de bereikbaarheid en beschikbaarheid van het aanbod.

4. WIE HEEFT WELKE VERANTWOORDELIJKHEID IN HET OMGAAN MET MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK?

4.1 HULPVERLEENERS EN VOORZIENINGEN

4.1.1 Doelstellingen

Elke **hulpverlener** van om het even welke voorziening wordt verondersteld op een constructieve manier te kunnen omgaan met verontrustende situaties door in de eerste plaats zijn ongerustheid te uiten en/of bespreekbaar te maken en dit in een *constructieve dialoog met de cliënt en/of het cliëntstelsel*.

Het is de verantwoordelijkheid van **voorzieningen** om een context te creëren waarin hulpverleners op deze manier kunnen handelen.

Randvoorwaarden voor het opnemen van deze verantwoordelijkheid zijn:

- dat de hulpverlener zowel individueel als in teamverband binnen de voorziening over de noodzakelijke methodische en deontologische handvatten beschikt;
- dat de hulpverlener inzicht heeft in de reikwijdte van het gezamenlijk en gedeeld beroepsgeheim en van andere relevante wetgeving terzake (art. 458 bis Strafwetboek, art. 422 bis Strafwetboek, noodtoestand, aangifteplicht van geneesheren).

4.1.2 Mogelijke acties:

- ontwikkelen en stimuleren van het gebruik van instrumenten om verontrusting te objectiveren: bv de risicoschaal, ontwikkeld door prof. Hellinckx;
- coaching, casusbespreking, handelingsplanning, teamwerking,...
- het thema zowel op vlak van visie, methode, wetgeving, deontologie,... verankeren in het VTO- en kwaliteitsbeleid.

4.2 NETWERKEN

4.2.1 Doelstellingen

Netwerken werken aan volgende doelstellingen in het omgaan met verontrustende situaties:

- transparantie realiseren met betrekking tot het aanbod maatschappelijke noodzaak;
- tot een gezamenlijke visie en strategie komen in het omgaan met verontrustende situaties;
- tijdig de nodige hulp bieden door in het netwerk engagementen op te nemen en afspraken te maken i.v.m. continuïteit en hulpcoördinatie.

4.2.2 Mogelijke acties

Netwerken kunnen daartoe ondermeer volgende acties opzetten:

- een transparante communicatie voeren over het beschikbare en inzetbare aanbod m.b.t. maatschappelijke noodzaak naar zowel hulpverleners als signaaldetectoren: wat is het aanbod (modules) en wat is specifieke expertise in het netwerk dat ondersteunend kan ingezet worden?
- de intersectorale dialoog voeren over het omgaan met verontrustende situaties om tot een gezamenlijke visie en strategie te komen:
 - hoe vullen voorzieningen de eigen sectorale opdracht in de eigen regio in?
 - waar stopt de verantwoordelijkheid van de ene en waar begint de verantwoordelijkheid van de ander?
- voorzieningen in de regio een overzicht bieden van bestaande samenwerkingsverbanden tussen de voorzieningen en eventueel tussen voorzieningen en justitie;
- praktijkoverleg en eventueel niet-anoniem casusoverleg organiseren;
- de partners in de netwerkregio ondersteunen om de deskundigheidsbevordering van de werknemers via informatie, vorming en opleiding te bewerkstelligen;
- evalueren of de gemaakte afspraken uitvoerbaar zijn, welke effecten ze sorteren (ondermeer op cliënten) en welke eventuele bijstellingen er nodig zijn van de gemaakte afspraken;
- ...

De overgang naar gerechtelijke hulp vraagt permanent aandacht. In dit kader hebben de netwerken volgende opdrachten:

- een beschrijving geven van de feitelijke situatie in de regio;
- aangeven van mogelijke knelpunten in de bestaande werking;
- daarover in dialoog treden met justitiële partners.

4.3 VLAAMSE OVERHEID

4.3.1 Doelstelling

- duidelijkheid realiseren over het aanbod van de betrokken sectoren binnen integrale jeugdhulp op het vlak van maatschappelijke noodzaak;

4.3.2 Mogelijke acties

- explicitering van het aanbod in de sectoren door bilaterale contacten tussen IJH en de betrokken sectoren;
 - wat is ieders kernopdracht: explicitering modules inschatting, beoordeling, opvolging maatschappelijke noodzaak
 - welk ander aanbod is er voorhanden, behalve het gemoduleerde aanbod (cf. consultfunctie)?
 - welke procedures, richtlijnen en methodieken zijn in de eigen sector ontwikkeld voor het inzetten van het aanbod m.b.t. maatschappelijke noodzaak?

- een intersectorale dialoog aangaan tot op het niveau van het managementcomité om wat bestaat goed af te stemmen, de knelpunten te duiden en daarvoor oplossingen aan te reiken.
- vanuit het perspectief van de cliënt en de hulpverlener stappenplannen uitwerken die in deze context relevant zijn;
- afspraken maken met justitiële partners.

5. ACHTERGRONDINFORMATIE

3.1 Definitie van maatschappelijke noodzaak in het rapport gerechtelijke jeugdhulp

Maatschappelijke noodzaak wordt in het rapport gerechtelijke jeugdhulp benaderd vanuit twee perspectieven: het perspectief 'recht op jeugdhulp' en het perspectief van het interventierecht.

Bij maatschappelijke noodzaak vanuit **het perspectief 'recht op jeugdhulp'** ligt het initiatief om beroep te doen op jeugdhulpverlening bij de minderjarige en/of de ouders.

De mate waarin het jeugdhulpaanbod bereikbaar, beschikbaar, betaalbaar, bruikbaar en begrijpbaar is, zal daarbij in hoge mate bepalen of cliënten hun recht op jeugdhulp kunnen waarmaken.

Essentieel in deze context is het bestaan van actieve informatieverstrekking, ombudswerk, klachtenprocedures en finaal ook van beroepsprocedures.

De rechter vormt, uitgaande van het subsidiariteitsbeginsel, het sluitstuk om rechten te garanderen.

Samengevat gaat het bij maatschappelijke noodzaak vanuit het perspectief 'recht op jeugdhulp' dus om:

- een *vrijwillige* vraag in hoofde van de minderjarige en/of ouders,
- waarbij de mogelijkheden tot effectuering samengaan met de *kwaliteitscriteria* bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bruikbaarheid en begrijpbaarheid van de jeugdhulpverlening en
- waarbij het recht op jeugdhulp gegarandeerd wordt door een *beroepsprocedure* in hoofde van de minderjarige en/of de ouders.

Bij maatschappelijke noodzaak vanuit **het perspectief van het interventierecht** ligt het initiatief om beroep te doen op jeugdhulpverlening niet bij de minderjarige en/of de ouders zelf.

Het zijn personen uit de leefomgeving of desgevallend hulpverleners die vanuit een gevoel van verontrusting verwachten dat minderjarigen en/of ouders aangesproken worden op hun verantwoordelijkheid en/of dat minderjarigen beschermd worden.

In functie van rechtszekerheid is het essentieel dat de gevraagde tussenkomst verantwoord wordt t.o.v. de betrokken cliënt of het cliëntensysteem en dit zowel in een buitengerechtelijke als gerechtelijke context. Dit dient vastgelegd te worden in duidelijke procedures voor zowel hulpverleners als cliënten.

Ook de afweging of een buitengerechtelijke dan wel een gerechtelijke tussenkomst opportuun is, dient daarbij transparant te worden omschreven voor zowel hulpverleners als cliënten.

Bij maatschappelijke noodzaak vanuit het perspectief van het interventierecht gaat het dus om:

- een probleemdefinitie *extern* aan de minderjarige en/of zijn ouders (*aanklappende tot en met gedwongen hulpverlening*),
- waarbij de effectuering samen gaat met een *verantwoordingsplicht* in hoofde van degene die de jeugdhulp vordert,
- waarbij de *tegensprekelijkheid* van de probleemdefinitie procedureel gewaarborgd wordt en
- het *recht op toegang tot de rechter* gegarandeerd wordt.

3.2 Het beroepsgeheim en andere relevante regelgeving

3.2.1 Het beroepsgeheim en de actoren binnen integrale jeugdhulp

➤ Het beroepsgeheim en art. 8 van het kaderdecreet integrale jeugdhulp

“Onverminderd artikelen 31 en 32 zijn *alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet*, gebonden door de *geheimhoudingsplicht*, bedoeld in artikel 458 van het Strafwetboek, met betrekking tot gegevens waarvan zij in de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband houden”.

➤ Het gedeeld beroepsgeheim in art. 32 van het kaderdecreet integrale jeugdhulp

“De toegangspoort, de trajectbegeleiding en de jeugdhulpaanbieders en de andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, wisselen onder elkaar persoonsgegevens uit met het oog op de uitvoering van de taken en bevoegdheden geregeld door dit decreet. De Wet Verwerking Persoonsgegevens en de sectorale regelgeving blijven van toepassing.

De gegevensuitwisseling is gebonden aan de volgende *voorwaarden*:

- de gegevensuitwisseling heeft enkel betrekking op gegevens die *noodzakelijk* zijn voor de jeugdhulp (need to know i.p.v. nice to know);
- de gegevens worden uitgewisseld *in het belang van* de personen tot wie de jeugdhulp zich richt;
- de actoren, bedoeld in artikel 30, eerste lid, trachten *in de mate van het mogelijke*, de *geïnformeerde instemming* met de gegevensuitwisseling te verkrijgen van de persoon op wie de gegevens betrekking hebben.”

3.2.2 Uitzonderingen op het beroepsgeheim

➤ **Artikel 458 bis Strafwetboek** (ingevoerd door de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen): spreekrecht

“De in het eerste lid bedoelde personen (de personen gehouden tot het beroepsgeheim) mogen evenwel een misdrijf, zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 425bis van het Strafwetboek, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die ingevolge een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid bijzonder kwetsbaar is, ter kennis brengen van de procureur des Konings wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de betrokkene en zij die zelf of met hulp van anderen onvoldoende kunnen vrijwaren.”

➤ Aangifteplicht in de Code Geneeskundige Plichtenleer

De melding van mishandeling van minderjarigen is opgenomen in art. 61 van de Code Geneeskundige Plichtenleer en luidt als volgt:

“Wanneer een geneesheer meent dat een minderjarige wordt mishandeld, ondervoed of onvoldoende wordt verzorgd, dient hij de ouders, de voogd of de gerechtelijke overheid hiervan op de hoogte te brengen.

Indien de geneesheer een willekeurige vrijheidsberoving of een poging tot vergiftiging vaststelt, dan moet hij de gerechtelijke overheid verwittigen. In al deze gevallen treedt de geneesheer in de eerste plaats op om het slachtoffer te beschermen.”

De aangifteplicht uit de Code laat de arts niet toe om straffeloos de zwijgplicht van art. 458 Sw. naast zich neer te leggen vermits art. 458 Sw. enkel een uitzondering maakt ingeval de wet tot spreken verplicht. De Code heeft geen wettelijk karakter.

➤ **Noodtoestand als rechtvaardigingsgrond voor de schending van het beroepsgeheim**

De noodtoestand is een door *de rechtspraak* ontwikkelde rechtvaardigingsgrond die wordt gedefinieerd als een situatie waarin het overtreden van strafrechtelijke bepalingen het enige middel is om andere, meer belangrijke rechtsgoederen of belangen te vrijwaren.

De noodtoestand kan ingeroepen worden door eenieder die gebonden is aan het beroepsgeheim.

De noodtoestand is een situatie die toelaat om straffeloos het beroepsgeheim naast zich te kunnen neerleggen.

Van de persoon die de noodtoestand inroept, wordt verwacht dat hij de conflicterende waarden die zich aandienen in de concrete situatie tegen elkaar afweegt en vervolgens evalueert of:

1. er sprake is van een acute gevaarssituatie: de aantasting van het bedreigde rechtsgoed moet zeker, actueel, ernstig en noodzakelijk zijn,
2. het rechtsgoed dat wordt bedreigd en dat hij wil beschermen van een hogere of minstens gelijke waarde is dan het rechtsgoed dat hij wil schenden (bescherming van de fysieke of seksuele integriteit wordt gezien als het hoogste rechtsgoed),
3. het bedreigde rechtsgoed niet op een andere manier kan worden gevrijwaard (subsidiariteitsbeginsel): de schending van de strafbepaling moet het laatste redmiddel vormen om de andere hogere waarde te beschermen.

De belangenafweging zal later, in geval van strafvervolging, door de rechter worden getoetst.

➤ **Artikel 422 bis Strafwetboek**

Op iedere burger rust een hulpverleningsplicht, dit is de plicht om in bepaalde omstandigheden hulp te verlenen aan de medeburger die in nood verkeert. Laat men na om in de door artikel 422 bis Sw. beschreven omstandigheden de nodige hulp te verlenen, dan begaat men het misdrijf “schuldig verzuim”.

“Met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboeten van 50 euro tot 500 euro of met één van die straffen alleen, wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in gevaar verkeert, minderjarig is.”

3.3 **Kindermishandeling als exemplarisch thema van maatschappelijke noodzaak Aanbodsverheldering vanuit het perspectief van de cliënt en de hulpverlening**

a) Perspectief van het slachtoffer, de dader, de ouder(s) of opvoedingsverantwoordelijke(n) en personen uit de leefomgeving van de minderjarige

a.1 Acties adviesvrager en adviesverstrekker

Een slachtoffer, een dader, een ouder, een opvoedingsverantwoordelijke of een persoon uit de leefomgeving van de minderjarige moeten kunnen contact opnemen met een dienst waar zij terecht kunnen voor **advies inzake kindermishandeling**.

De Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK's) zijn voorzieningen waar men in elk geval terecht kan. Uit de (type)modulering zal blijken welke andere voorzieningen hieromtrent ook over de nodige expertise beschikken – concrete afspraken daaromtrent, zowel centraal (globale positionering van het aanbod) als in de netwerken integrale jeugdhulp (concrete engagementen van voorzieningen) zijn noodzakelijk.

In voorzieningen die advies verlenen inzake kindermishandeling kunnen volgende vragen aan bod komen:

- kunnen de signalen die ik zie, gezien worden als kindermishandeling?
- wat kan ik doen?
- wat moet ik doen?
- Ik heb hulp nodig, waar kan ik terecht?

Kanttekeningen

Indien het kind slachtoffer is van extrafamiliale kindermishandeling (mishandeling gepleegd door een dader buiten de familie), zal de hulpverlener de adviesvrager wijzen op het belang van aangifte bij politie of parket en hiervoor de nodige gegevens verschaffen.

In geval van intrafamiliale kindermishandeling zal de hulpverlener ofwel zelf hulpverlening voorstellen of doorverwijzen naar een andere voorziening.

Indien een dader advies vraagt, zal de hulpverlener de dader oriënteren naar de meest geschikte voorziening om hulp te bekomen in zijn/haar situatie.

De adviesverstrekker zal daarbij rekening houden met de vraag of het al dan niet gaat om intrafamiliale kindermishandeling en de verdachte de nodige uitleg verschaffen omtrent de beschikbare jeugdhulp in z'n buurt.

a.2 Acties melder en gemelde instantie

De informatieverstrekking en het advies kunnen in hoofde van de betrokken actor resulteren in een **melding**.

Een betrokkene kan ook melden, zonder voorafgaand een adviesvraag te stellen.

Het traject dat volgt op het advies en/of de melding hangt af van waar de melding gebeurt: bij een hulpverlenende instantie of bij politie/parket

Kanttekeningen

Als een *slachtoffer* zelf meldt, moet hij kunnen kiezen tussen een buitengerechtelijke of gerechtelijke weg (dader aangeven bij politie of Parket). Deze mogelijkheid moet duidelijk zijn voor het slachtoffer; hij/zij moet daarover geïnformeerd worden bij de instantie waar hij/zij de melding doet.

Als een *dader* zich aanmeldt bij een hulpverlener en dus vrijwillige hulp aanvaardt of vraagt en de veiligheid van de minderjarige komt niet in het gedrang, dan moet hij de gelegenheid krijgen om verder hulp te krijgen buiten het gerechtelijk circuit.

Welke stappen de betrokken hulpverlener zet, zal afhangen van een aantal factoren (zie perspectief b).

b) Perspectief van de hulpverlener

b.1. Acties hulpverlener

Een hulpverlener kan zelf een situatie van kindermishandeling vaststellen of vermoeden of hij kan een kind/gezin helpen op basis van een doorverwijzing. De betrokken hulpverlener kan volgende acties ondernemen:

- een adviserend consult vragen bij een hulpverlener uit een andere voorziening;
- het betrokken kind/gezin zelf helpen;
- het betrokken kind/gezin doorverwijzen naar andere hulpverlening;
- een melding doen bij het parket wanneer aan de voorwaarden voldaan is van art. 458 bis Strafwetboek of wanneer sprake is van een noodtoestand.

b.2. Bepalende contextfactoren

Welke **verdere stappen** een **hulpverlener** zet, zal bepaald worden door volgende contextfactoren:

- of het gaat om **intrafamiliale of extrafamiliale kindermishandeling**;
- of het gaat om een minderjarige **dader** of volwassen dader;
- de eigen mogelijkheden/behoefte van de hulpverlener en de voorhanden zijnde **expertise** in de eigen **voorziening** (kwantitatief en kwalitatief);
- de aanwezigheid en inzetbaarheid van **expertise van andere sectoren** (de mogelijkheden binnen het netwerk);
- de **urgentiegraad** van de **situatie**;

In geval van een crisissituatie kan crisishulp ingezet worden en gecontinueerd worden als er sprake is van vrijwilligheid, als de veiligheid van de hulpverlener in geval van mobiele crisishulp gegarandeerd is en als de veiligheid van de minderjarige gegarandeerd is.

In geval van een crisissituatie of hoogdringendheid kan een hulpverlener, net zoals elke burger zich richten tot het Parket.

In een chronische POS-context zijn er verschillende mogelijkheden: zelf aanklampende hulp verlenen, zich richten tot het CBJ dat de bevoegdheid heeft om kennis te nemen van problematische opvoedingssituaties of andere partners zoeken in het netwerk voor aanklampende hulpverlening.

- het **perspectief** van het **cliëntensysteem**;
Indien geen vrijwillige hulpverlening (meer) mogelijk is, maar wel als noodzakelijk ervaren wordt door een hulpverlener, kan hij een consult vragen bij het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ).
Het CBJ kan ook zelf aanklappende hulpverlening organiseren en indien ook dit verder als onmogelijk wordt ervaren, een bemiddelingsverzoek indienen bij de Bemiddelingscommissie BJB (BC).
De BC vervult een scharnierfunctie aangezien zij kan beslissen of een zaak al dan niet doorgaat naar het Parket.